

Min egen konsthistoria

Österlen

Min farfar hette Nils. Han föddes 1845 i en krubba i vattenkvarnen Krubbemölla nära Vitaby på Österlen. Han vandrade efter ett antal år några mil söderut och stannade i den lilla byn Tryde. Där hade patronen på Kåseholm bestämt att den lilla medeltidskyrkan var för trång och måste rivas och ersättas med ett Tegnértempel. Min farfar fick arbete med detta på 1860-talet och byggde sig själv ett litet hus intill. Han var snickare och gjorde förutseende nog sin egen likkista. Han blev tidigt änkeman och använde kistan till att sova middag i – ett ovanligt avspänt förhållande till döden.

Min vagger vaggade i Tryde i Ingelstads härad. Jag såg dagens ljus för drygt 80 år sedan i hemmet i Tryde Eke mitt i Österlen.

Min förlösare var doktor Ragnar Björnberg från Tomelilla. Mina föräldrar gifte sig samma år som Charles Lindberg flög över Atlanten. Han härstammade från Österlen, liksom alla mina förfäder. Min far var snickare och gjorde min vagger och alla möblerna hemma. En släkting till Charles hette Frans Lindberg och var målare. Redan innan jag kunde gå omgavs jag av hans färgstarka blomsterutsmyckningar (Bild 1).

Bild 1. Min fars brudskåp, målat av Frans Lindberg.

Bild 2. Min mor och mormor framför hemvävnad, 1925.

I mitt hem fanns också en brudkista som min mor hade fyllt med allmogevävnader. Hon kardade, spann, vävde, knypplade och bidrog i hög grad till att jag fick en färgstark start i livet (Bild 2).

Min far sjöng och spelade gärna på sitt hemtillverkade ensträngade psalmodikon eller på orgeln som han tidigt skaffade. I mitten av 1920-talet byggde han den första radioapparaten i trakten. Problemet var bara att det dröjde flera år innan det blev några svenska radiosändningar förutom Vasaloppet. I apparaten hördes mest gnäll och tjut, så när grannarna kom för att höra radiogudstjänster och blev tillfrågade om vad de hade hört så berättade en av dem att någon mäsas hade han inte hört men han hade hört när vaktmästaren sparkade ut en hund.

I Tryde skola hade jag en lärarinna som var gift med en konstnär. Som lärarinneman behövde Torsten Torstensson inte försörja sig genom att måla möbler. Han var originell eftersom han använde färgspatel i stället för pensel. Hans mest kända motiv var Tryde kyrkogård i snö på vintern och naturen i Bohuslän och vid Lofoten på sommaren. Många andra konstnärer gjorde tvärt om – de sökte sig till Österlen som till tre fjärdedelar omges av vatten och därför har ett stimulerande ljus.

En av konstnärerna på Österlen var prins Eugen. På hans tid fanns ännu inte de stora fula vindmüllorna som nu förstör det vackra österlenska landskapet. Några förutseende personer i Tomelilla, bland annat folkhögskolläraren Theodor Tufvesson och järnhandlaren Yngve Andrén, började redan på 1920-talet att samla konst med anknytning till Österlen. De startade år 1924 det första konstmuseet på svenska landsbygden. Järnhandlaren var så känd så att när några pågar från Tomelilla kom till Kristianstad och såg en skylt där det stod Garnhandel så sade de till varandra: "Vad konstiga de är här som stavar Järnhandel med G."

Samlingen visades från början i den gamla Byagården och var en av mina första inspirationskällor när jag gick på samrealskolan i Tomelilla. När jag på 1950-talet kom till Lund ville jag imponera på min fästmö genom att ta med henne på bönpallen på min motorcykel och visa henne konsten i Tomelilla. När vi fann att Byagården var stängd frågade jag några gubbar som satt utanför om det gick att få komma in. En av gubbarna sade då att det var han som var sommarvaktmästare och hade nyckeln. När han så småningom lyckades öppna dörren till

Bygården så slog en stark mögeldoft emot oss. Han gick in, ställde sig mitt på golvet och sade: "Ja så, ser här så ut!" Han hade aldrig varit där själv förut.

Verk ur Tomelilla konstsamling visades under 2012 i Tomelilla konsthall under rubriken "Tomelilla ur konstnärens öga 1865- 1965" och vi har all anledning att vara stolta över att kulturen tidigt fick fotfäste, och fortfarande är central, på Österlen.

Lund

När jag 1949 tog studenten på Spyken i Lund hade jag inte en tanke på att läsa medicin. Medicin var för mig mest fråga om sjukdom, elände, blod, urin och avföring. Däremot tyckte jag att kemi var mycket intressant. Jag hade fått stipendium i ämnet och hade läst att Jöns Jacob Berzelius redan i början av 1800-talet hade skrivit: "Framstegen inom biokemin kommer att förvåna världen".

Efter att jag hade läst oorganisk och organisk kemi ett år i Lund fick jag emellertid ett problem. Den del av kemin som jag var mest intresserad av, biokemi, gick inte att studera i Lund. Jag skulle bli tvungen att åka ända till Uppsala, och så långt norrut hade jag svårt att tänka mig att åka. Nu kom försynen till min hjälp. Under en cykeltur med Sveriges förenade studentkårer utmed Rhen under sommaren 1950 träffade jag två kvinnliga medicinare som talade om för mig att det fanns ett ämne som hette medicinsk kemi. Jag skulle alltså kunna lära mig biokemi i Lund om jag konverterade från filosofiska till medicinska fakulteten. I Heidelberg kunde jag på gatan köpa tre band av Rauber-Kopschs lärobok i anatomi till ett billigt pris. Med anatomin i ryggsäcken cyklade jag hem och blev medicinare.

Redan efter ett år hade jag tur och blev amanuens i medicinsk kemi. Mitt första uppdrag var att syntetisera ett explosivt ämne. När jag överlevde det fick jag göra grenade fettsyror, som inte fanns i naturen. Vi visste inte om de var giftiga men när råttor tålde dem så åt jag dem själv. Min chef Sune Bergström hade varit i USA och hört talas om att en svart fånge hade svält en sond som fick passera hela magtarmkanalen. På så sätt var det möjligt att studera på vilken nivå som absorptionen av fettsyror skedde. Jag tror att jag var den förste vite mannen som gjorde det experimentet. Det var inte helt riskfritt, men vad gör man inte för en avhandling?

Disputationen gjorde jag som medicine kandidat och jag var under många år amanuens och lärare i medicinsk kemi. Jag tyckte då att det var lika bra att försöka bli färdig läkare under tiden. När jag promoverades i Lunds domkyrka var promotorn en känd professor från Malmö. Han var så nervös att han satte hatten på mitt huvud med märket där bak. I stället för att lyfta på hatten försökte han vrida mitt huvud 180 grader. Jag kan därför skryta med att ha varit nära döden i domkyrkan.

Konst

När jag kom till Lund började jag regelbundet gå till Skissernas museum och kunde då på onsdagskvällarna höra Ragnar Josephson och senare Aron Borelius. Jag blev medlem i konstföreningen Aura. Efterhand tillkom konsthallarna i Lund och Malmö. Redan från början gick jag också med i Louisianaklubben och reste dessutom till utställningar på Moderna museet i Stockholm.

Mitt eget konstintresse stimulerades framför allt av professor Philip Sandblom. Han bjöd hem kirurgikursen och vi fick se originalverk av Cézanne, Matisse och Picasso. Vi fick lära oss att om man studerar en tavla i 20 minuter så kan man ta till sig 90 % av tavlans värde. Det gäller således att leta reda på så värdefull konst som möjligt och inte slösa bort sitt liv med att se på fel tavlor. Jag hade

sedan turen att i början på sextio- talet vara ansvarig för laboratoriet på kirurg- kliniken och därför få vara med på professor Sandbloms morgonsamlingar. Han berättade då om konstnärer han träffat och om boken *Skapande och sjukdom* (Ref 1) som han kontinuerligt skrev på. Som pensionär flyttade han till Schweiz men återvände ofta till Lund för att hålla föredrag om sin bok.

Efter hans död, 98 år gammal, hedrar man honom i Lund genom att på hans fö- delsedag i slutet av oktober ordna föreläs- ningar i aulan på Lunds lasarett. År 2009 fick jag själv tillfälle att tala om "Genialiteti konsten". Jag berättade då om hur mycket jag själv hade lärt om konst.

Under kongressresor har jag använt all ledig tid till att gå på museer och konsert- lokaler. Besatthet är en väg till livets mening. Skönheten finns ofta där vi minst väntar oss att finna den. Konsten återger inte det synliga – den synliggör! (Klee)

I *Konstens historia* skriver E.H. Gom- brich (Ref 2): "Varje konstintresserad bör försöka resa och tillbringa så mycket tid som möjligt med att studera byggnader och konstverk i original. I böcker är alla tavlor lika stora och färgnyanser kan gå förlorade."

Joan Miró

År 1958 åkte jag till Paris för att vara med på en kongress i biokemi. Jag kommer inte längre ihåg någonting om vad jag lärde mig, men av en tillfällighet upptäckte jag att UNESCO just hade byggt sitt huvudkvarter nära Eiffeltornet. Utanför byggnaden fanns två stora keramiska väggar i starka klara färger. Den ena innehöll en sol, den andra en måne. De gjorde ett så starkt intryck på mig att jag beslöt mig för att försöka tareda på så mycket som möjligt om konstnären.

Enligt Joan Miró fanns det bara två möjligheter för en konstnär att nå många människor – med skulpturer eller keramiska väggar på offentliga platser, eller genom originalaffischer. Målningar riskerar att hamna över soffan hos en samlare eller på museer som bara en liten del av befolkningen hittar till.

I Paris hade Galerie Maeght publicerat en rad affischer och där träffade jag en av direk- törerna, Jacques Dupin, som också var poet och författare. Han hade just skrivit en tjock bok om Joan Miró som jag köpte. Jag läste den som om det var en kursbok i medicin, strök under väsentligheterna och lärde mig utantill det som jag inte begrep.

Författaren lade märke till mitt stora in- tresse och ordnade så att jag fick möjlighet att träffa Joan Miró. År 1971 fick jag besöka honom i hemmet och ateljén i Palma de Mallorca i flera timmar.

Joan Miró var en liten man i min storlek med vänliga blå ögon, och det var lätt att få bra kontakt med honom. Vi talade franska och jag berättade för honom att jag hade bildat "Société des admirateurs de Joan Miró" med medlemmar i hela världen. Det tyckte han mycket om och sade att han hade hört talas om att Elvis Presley också hade en beundrargrupp.

I Mirós ateljé fanns många målningar på väggarna som inte hade några titlar. Miró menade att olika personer har olika tolk- ningar av motivet och höll alltid med åskå- daren om vad tavlan föreställde. Resultatet är beroende av vars och ens tidigare erfarenhet och intresse av att bli påverkad.

Vid mitt besök gav han mig två teckningar med färgkritor och tillät mig att använda dem som omslagsbilder till mina böcker om "Drug effects in clinical chemistry".

Innehållet är mycket tråkigt, men tack vare de färgglada omslagen har böckerna väckt visst intresse.

Strax efter mitt besök hos Miró fick jag ett brev från en förläggare av konstböcker i Bar- celona. Han hade kontaktat Miró om att pu- blicera en bok om hans originalaffischer. Miró sade då att han inte hållit så noga reda på vilka affischer som han hade gjort men att han träffat en svensk som verkade

känna till det. Det var inte helt sant men det gav mig en chans att hjälpa till. Joan Miró var mycket aktiv och det finns över tusen affischer med reproduktioner av hans konstverk. Men det är bara de som han har gjort med egna händer som kan kallas originalaffischer.

När jag började med att systematiskt samla ihop hans affischer så hade jag redan de för utställningar på Galerie Maeght. För att hitta fler kontaktade jag andra konstgallerier och besökte tryckare som samarbetade med Miró. Jag lärde känna de mest välkända, som Fernand Mourlot och Arte i Paris, och Lito- grafias Artísticas i Barcelona.

Miró var liksom Picasso ytterst uppfinningsrik och deltog själv i hela trycknings- processen. Hans medarbetare var fulla av beundran för honom. Hans första affisch från 1937 föreställer en katalansk bonde (som man känner igen på den röda mössan, *barretinan*) som höjer sin knutna näve mot Franco och fascisterna.

Miró var född i Barcelona och var, liksom de flesta andra katalaner, för republiken och emot Franco. Det är viktigt att läg- ga märke till att hans förnamn var Joan, som är den katalanska motsvarigheten till Juan i övriga Spanien. Många av Mirós affischer innehåller fyra röda streck på gul bakgrund vilket motsvarar den katalanska flaggan. Den var, liksom det katalanska språket, förbjuden under Francotiden.

Innan Franco dog 1975 besökte jag flera gånger Barcelona och fick då köpa affischerna i hemlighet. Några av dem innehöll text på katalanska och den enda möjligheten att få tag i dem var genom kontakt med mina vetenskapliga medicinska vänner. Det var möjligt genom att jag vid flera tillfällen blev inbjuden att tala om läkemedelseffekter på laboratorieresultat på möten i klinisk kemi i Barcelona. Varje gång letade jag efter affischer som var gjorda till de förbjudna kongresserna.

Tack vare en professor som varit ordförande på en av kongresserna och en läkemedelsrepresentant fick jag tag i två av de förbjudna affischerna. Andra vänner hjälpte mig att finna två affischer som Franco speciellt hade förbjudit, den ena för en förstamajdemonstration 1968, den andra för den andra katalanska juristkongressen 1971.

Den 20 april 1973 blev jag bjuden till Pal- ma de Mallorca för att fira Mirós 80-årsdag. Som present gav jag honom en lista över 70 originalaffischer som jag hade dokumenterat. Han sade då att han ville göra en speciell affisch åt mig och den utställning som jag planerade i Kristianstads museum. Utställningen blev av under sommaren 1973 och antalet Miróbeundrare ökade snabbt.

Nästa år åkte en grupp av oss till Paris för att träffa Joan Miró och se två viktiga retro- spektiva utställningar, en av målningar och skulpturer i Grand Palais och en av illustre- rade böcker och affischer i Musée d'art mo- derne. Till vår glädje såg vi att Kristian- stadsaffischen ingick. Bland de nya målningarna fanns några som var nästan helt svarta. I en av dem fanns en liten kartbit längst upp till höger med namnen Kristianstad och Åhus. Förklaringen till den dominerande svarta fär- gen var att Miró var deprimerad eftersom han var rädd att bli blind. Han opererades för starr, synen förbättrades och han fick pacemaker. Han förblev aktiv – särskilt med grafik, inklusive affischer – till sin 90-årsdag i april 1983. I samband med den gjorde han sin sista affisch för en utställning i Palma de Mallorca. Vi, hans beundrare, var närvarande men Miró var nu sjuk och kunde inte vara med. Han dog i sitt hem i Palma de Mallorca på juldagen 1983.

Det var nödvändigt för mig att fortsätta att samla i ytterligare 10 år för att vara säker på att finna alla Mirós originalaffischer. Han ville att hans konst skulle nå så många som möjligt och under sina sista 10 år gjorde han lika många affischer som undersina första 80 år.

Hans stora produktion gjorde att jag fick mycket att göra. Jag åkte regelbundet till hans födelsedagar den 20 april, och försökte vara med på invigningar av hans utställningar och museer (Bild 3). Det var ett problem för mig att några av affischerna var gjorda för utställningar i Japan, USA och Mexiko: Internet var ju ännu inte tillgängligt.

Miró stödde gärna projekt som han kände sympati för och gjorde affischer för UNESCO, Amnesty International och Salvador Allende-museet. De lyckades jag finna tack vare mina kontakter med hans medarbetare och gallerier i Barcelona, Paris och New York.

En annan möjlighet var att byta dubletter med andra samlare som jag lärde känna i Tyskland och Norge. Jag mötte min samlarvän i Oslo flera gånger. Han sade till slut att jag var den enda person som hade chans att skaffa en komplett samling affischer av Miró. Tack vare honom fick jag tag i två affischer som jag aldrig annars skulle kunnat finna. När jag visar dem brukar jag därför vända mig mot Oslo.

Generositet var också typiskt för allt vad Joan Miró själv gjorde. Genom sin stora produktion av affischer nådde han kontakt med sin stora och entusiastiska publik – han blev "folkets Joan Miró". På Mirós 100-årsdag år 1993 ställdes den kompletta samlingen med 154 originalaffischer ut i Malmö konsthall. Utställningen innehöll också skulpturer och blev en stor publik framgång med

Bild 3. Joan Miró och jag i Barcelona, 1976.

116 000 besökare. Mirós vän, den berömda katalanska sopranen Montserrat Caballé var också där och sjöng. Tillsammans med konsthallschefen Sune Nordgren publicerade jag boken *Joan Miró posters affischer* med text på engelska och svenska. Den innehåller fullständiga uppgifter om tryckare, tryckteknik och förläggare, förutom de 154 färgreproduktionerna. Boken är slutsåld men en nyupplaga planeras.

År 1998 visades den kompletta samlingen en vid invigningen av Tensta konsthall i Stockholm. Bland de kända gästerna fanns den katalanske presidenten Jordi Pujol. Samlingen donerades 2003 till Kristianstads kommun. Avsikten är att alla kommunens skolbarn ska få tillfälle att se och inspireras av Mirós färgglada konst och ibland själva göra utställningar. Affischsamlingen har också ställts ut på andra platser i Sverige och i vänorter till Kristianstad i Finland, Danmark, Polen, Litauen och Ungern. Läns museet och konsthallen i Kristianstad har sedan några år också

en restaurant som heter Café Miró.

Joan Miró dog 1983 men jag har fortsatt god kontakt med hans dotterson Joan och besöker alla viktiga utställningar av Mirós konst i hela världen. Under åren 2000–2010 har jag varit ansvarig för Samfundet Äldre Läkares konstresor.

Under sommaren 2012 visade Kristianstads konsthall affischsamlingen tillsammans med illustrationer som Miró gjorde för motsvarande utställningskataloger och de kända konstitidskrifterna Cahiers d'Art, Verve och Derrière le Miroir. Konst- hällschefen Thomas Kjellgren har varit en av mina läromästare i konsten. Vi har rest tillsammans och har bland annat bott i Joan Mirós födelsehus i Barcelona. I rummet där han föddes fanns det fullt av stjärnor i taket. Tillsammans med Sune Nordgren har jag letat reda på Mirós grav. Sune startade 1975 Kalejdoskop som var en tidskrift för internationell samtidskonst som snabbt fick prenumeranter över hela Skandinavien. Jag hade förmånen av att få köra Sune, som inte har körkort, runt i Europa för att titta på de många nybyggda konstmuseerna. Redan efter något år utvidgades Kalejdoskops verksamhet med de första bokutgivningarna. Tidskriften utkom därefter med sex nummer per år under ett helt decennium.

Bland specialnumren kring enskilda konstnärer fanns 1983 ett om Joan Miró. Sune och jag hade då varit en vecka tillsammans i Barcelona för att fira Mirós 90-års- dag. När vi kom hem firade vi den genom att ordna en utställning av Miróaffischer på Åhusmässan bland jordbruksmaskiner, korv och glass.

Sune blev sedermera chef för Malmö konsthall som under hans chefskap hade en mycket framgångsrik period. Inför Mirós 100-årsdag åkte han och jag till New York för att se stora minnesutställningar. Vi träffade då flera av världens mest kända konstnärer som Dorothea Tanning, Leon Golub och Nancy Spero.

Utställningen i Malmö Konsthall, 1993, med skulpturer och den nu kompletta samlingen originalaffischer, satte nytt publikrekord. Det berodde delvis på att alla Malmös skolbarn var tvingade att gå dit.

Till Sune Nordgrens aktuella projekt hör Kivik Art, som ju har stort intresse för Österlen.

Hälsa

Tjänsten som överläkare i klinisk kemi vid lasarettet i Kristianstad inrättades 1944, men blev av olika anledningar inte ledigförklarad förrän 1965. Jag hade nyligen börjat tjänstgöra när Radio Kristianstad kontaktade mig. Man skulle starta ett program där lyssnarna skulle ringa och ställa frågor till specialister. Lokalradion var ny och frågeprogrammen blev snabbt populära, eftersom folk ville kunna säga till grannarna: "Du hörde väl mig i radion igår?"

Ett program handlade om "Kolesterol, kost och motion". Anledningen till att just jag blev tillfrågad om att ställa upp och svara på frågor var att jag var den ende laboratorieläkaren. Förutom att jag visste en del om kolesterol så var jag också känd som motionär. Jag hade nämligen fått en träningsoverall i present.

Från början visste jag inte vad jag skulle använda den till, men en dag träffade jag en gammal kurskamrat, som också hade overall. Han föreslog att vi skulle börja springa, och vi träffades en måndagskväll klockan sex. Vi orkade inte springa mer än ett par hundra meter innan det svartnade för ögonen. Då gick vi hem och badade bastu, åt smörgåstårter och drack starköl. Det gjorde vi varenda måndag. Den enda skillnaden var att vi kunde springa allt längre. När vi var uppe i en mil sade min kompis att vi måste ta reda på hur långt som var lagom, så att vi inte sprang onödigt långt. På så vis fick

jag rykte om mig att vara motionsexpert.

Telefonväkteriet gick till så att telefonisten sorterade de inkomna samtalen och skickade in små lappar i radiostudion. På en lapp stod det "Fet man i Vinslöv vill banta". Kontakten med honom började lite illa för han sa: "Nu hör jag er – nu lägger jag på luren." Han hade inte förstått det tekniska. Men vi ringde upp honom på nytt, och han förklarade att han var för tjock och ville ha råd. Jag sade: "Då får du äta lite mindre och börja röra dig lite mer." Eftersom jag ju inte var någon riktig doktor, kunde jag bara tillägga: "Men ta det lugnt i början och akta knäna. Hur vore det att börjasimma?" "Nä" sade han "vi har inget vann i Vinslöv, och det är långt till bassängen i Hässleholm." Då försökte jag med: "Hur vore det med cykling?" "Ja, kyckling, det tycker jag om och igår åt jag kalkon och stuvade morötter, det är väl bra?" Jag kunde bara säga att det är säkert bra. Det fanns en mycket duktig tekniker på lokalradion, som satte på Kycklingpolka, och så försvann samtalet.

Tio år efteråt ville lokalradion fira jubileum till minne av starten. Det kom en man från riksradien till Kristianstad. Han sade att eftersom man skulle sända en hel dag, var det lämpligt med någon sorts underhållning. Han frågade därför: "Har ni inget riktigt töntigt, som ni har spelat in genom åren?" "Jo" sade man på lokalradion "vi har ju det där med Tryding!" Men mig ringde man inte. Däremot tyckte lokalradiochefen att det var bäst att han ringde till mannen i Vinslöv, så att han inte skulle svimma när han hörde sitt samtal på nytt. Det utspann sig därför följande samtal:

"Hallå, det är från Radio Kristianstad. Kommer du ihåg, att du för precis tio år sedan ringde och ställde frågor, som gällde kost och motion?" Enligt lokalradiochefen var det sedan tyst mycket länge i telefon, men sedan frågade mannen i Vinslöv: "Har den där doktorn kommit på svaret nu?"

När jag kom till Kristianstad i mitten på 1960-talet så fanns det tre kategorier läkare. Klass ett hade bara en medlem: chefsläkaren och kirurgöverläkaren Fredrik Kock. Han hade hand om adelskapet och officersfamiljerna i Skåne, Blekinge och Småland. I klass två fanns de övriga lasaretsläkarna som sannolikt också kunde bota folk. Klass tre bestod av privatläkarna och provinsialläkarna som inte säkert fungerade.

Dit fördes jag som laboratorieläkare, som var något helt nytt. Fördelen för mig var att jag lärde känna mycket hedervärda kollegor som gärna ville höra talas om de nya möjligheterna att diagnosticera och följa sjukdomar med laboratorieprover. Det gjorde att jag blev intresserad av att informera allmänläkare om "Att laborera rätt och lagom" och jag har genom åren hållit kurser vid Lunds universitet och över hela landet. Mitt ämne har varit osedvanligt tråkigt och jag har därför försökt hålla åhörarna vakna genom att berätta historier.

Läkarhistorier

Av medicinöverläkaren Henning Lindholm fick jag rådet att cykla när jag rörde mig ute i staden. Han sade att om jag kom gående riskerade jag att bli hejdad och tillfrågad om sjukdomar och laboratorieanalyser. Om jag körde bil fick jag ingen kontakt med befolkningen men om jag cyklade kunde jag ropa hej och ostörd cykla vidare.

En patient sökte för att hans hörapparat fungerade så dåligt. Öronläkaren upptäckte då att patienten hade satt ett stolpiller i örat och sade att det var förklaringen. Då sade patienten att det var värdefullt att få veta, eftersom han nu visste var han skulle leta efter hörapparaten.

En gynekolog beslöt sig för att omskola sig till bilreparatör. Efter en lång utbildning skulle han avlägga examensprov. Det bestod i att han skulle plocka ner en bil i sina minsta beståndsdelar och sedan sätta ihop den igen. När det var klart frågade han om han blev godkänd. Då svarade examinatorn: "Du blev mer än godkänd eftersom du satte ihop den genom avgasröret."

Ortopeden Malte Brunk var god vän med Frithiof Nilsson Piraten. Han blev en gång bjuden till Kivik över helgen. När han på måndagen opererade en höftled så var han full av historier som han gärna berättade vidare. Det gjorde att operationen drog ut på tiden. Operationssköterskan blev otålig och frågade: "Doktor Brunk – ska vi berätta historier eller ska vi operera?" Doktor Brunk lade då ifrån sig kniven och sade: "Vi berättar historier."

En patient fick synen undersökt på ögonkliniken. Läkaren sade då: "Du har perfekt syn – 1,0 på vänster sida – men på höger öga ser du bara 0,2." När patienten sade att han ändå var nöjd menade doktorn att det skulle han inte vara eftersom det var ett klart nedsatt värde. Men då sade patienten: "Jag är ändå nöjd eftersom det är ett emaljöga." Då sade förstås ögonläkaren att det var omöjligt att se så bra med ett emaljöga: "Du har lurat mig." "Jag erkänner", sade patienten. "Jag har borrat ett litet hål tvärsigenom."

En vänlig psykiater som såg en patient gå omkring med en skokartong i ett snöre sade: "Jaså du är ute och går med din hund." Då sade patienten: "Tokfan, du ser väl att det är en skokartong." Sedan gick han runt hörnet, klappade kartongen och fortsatte: "Där lurade vi honom."

En patient med löständer åkte till hamnen i Åhus. Han gapade förundrad men tappade i hastigheten tänderna som hamnade på botten. En vänlig man som stod bredvid och fiskade sade att han ville hjälpa till och började meta efter tänderna med kroken. Men de låg kvar på botten. Men då sade han som tappat tänderna: "Sätt på lite falukorv för det tycker jag om."

En öronläkare kunde nästan allt men var inte så bra på franska. Han fick en dag besök av en fransman som bara talade sitt eget språk. Doktorn förstod att patienten hade ont i örat eftersom han sökte på öronkliniken. Efter en stunds tystnad så kom han på vad han skulle fråga: "Quelle heure est-il?"

En grupp läkare ville underhålla patienterna och bildade en sångkör. När sångstunden var slut sade körledaren: "Och så önskar vi er alla en god bättring." Då sade patienterna med en mun: "Tack detsamma!"

En patient sökte på öronkliniken för att det växte en tulpan i örat. Doktorn frågade då: "Tyckte du inte det var konstigt när det började växa ut en tulpan?" Då sade patienten: "Jo det tyckte jag, eftersom jag hade sått ärtor."

Min vän Tomas Gejrot på öronkliniken hade också hand om hörselfrämjandet. Han bad mig att visa det nya fina laboratoriet vi fått på centralsjukhuset för en grupp medlemmar i hörselfrämjandet. Jag förstod att de inte var så intresserade eftersom de mest frågade om var man kunde få batterier

till hörapparaterna. För att underhålla dem berättade jag alla historier jag kunde. När vi efter visningen träffades i kafferummet frågade Tomas om det var någon som hade några frågor. En liten gumma räckte då upp handen och sade: "När kommer Nils Tryding – han ska ju vara så rolig?"

Konst- och naturupplevelser

När jag blev pensionär 1994 sade en kollega till mig "nu har du ingenting att göra så du kan hjälpa till med att hitta på resor". Vi hyrde en buss och åkte ner på kontinenten tillsammans med goda vänner för att titta på konst och höra på musik. Till våra tidiga mål hörde konstmuseer i Tyskland, Holland och Belgien. När de tog slut flög vi vidare. För att imponera på omgivningen kallade vi oss för "Kristianstad Art Lovers".

Efter fem års träning på lokalbefolkningen i Kristianstad blev jag tillfrågad om jag kunde ställa upp som "reseansvarig" i Samfundet Äldre Läkare (SÅL). När jag nu avgår tio år senare finner jag till min förvåning att jag hittat på 65 resor och själv deltagit i 56 av dem.

Jag började med ett säkert kort: I Schweiz hade jag varit ganska ofta, på flera kongresser, privat och med konstvännerna hemifrån. Där är det inte långt mellan konstmuseerna, och bussfärderna ger vackra naturupplevelser. Mitt favoritmuseum blev tidigt Fondation Pierre Gianadda i Martigny i Schweiz. Det är en gammal romersk boplats, vackert omgiven av alper och vingårdar. Förutom den permanenta skulptursamlingen visar man regelbundet vandringsutställningar i världsklass. År 2000 såg vi en omfattande utställning av Vincent van Gogh, år 2006 Europeisk konst från Metropolitan Museum i New York, och år 2009 de bästa tavlorna från Pusjkinmuseet i Moskva.

Till andra konstmuseer i Schweiz som vi besökt på våra tre resor hör Sammlung Rosengart i Luzern, Collection de l'Art brut – med en märklig samling naiv konst – i Lausanne, Zentrum Paul Klee i Bern och Fondation Beyeler i Basel.

En finess med våra SÅL-resor har varit att vi fått se några privatsamlingar som bara är öppna för tidsbeställda grupper. Dit hör Musée Jenisch Vevey som har en stor samling av Oskar Kokoschka.

Den märkligaste konstresan var nog "På spaning efter Brâncuși i Rumänien". Constantin Brâncuși (uttalas Brinkúsj) är för mig den mest betydande av alla skulptörer. Genom att skala bort detaljer kom han fram till den fullständiga harmonin. I Sverige är han mest känd för "Den nyfödde" eller "Ägget" som finns på Moderna museet i Stockholm. Brâncuși föddes 1876 i den lilla byn Hobița i Rumänien. När vår buss kom dit spred sig ryktet mellan höllassen och den lokala guiden kom snabbt cyklande. Hon höll en lång introduktion på rumänska som hon illustrerade med gulnade pappersbilder. Resan gick vidare till Tîrgu Jiu där Brâncuși 1938 fick i uppdrag att göra ett minnesmärke över stupade soldater. Det blev en nära 30 meter hög pelare. När vi stod vid foten till den och tittade upp mot himlen förstod vi konstnärens tanke, att den saknade slut och gav oss perspektiv på oändligheten.

En modern konstnär som vi träffat på vid flera tillfällen under våra konstresor är Cy Twombly. En del av hans kvinnliga beundrare har kysst hans tavlor. Det lär ha förekommit att någon dam blivit så tagen att hon klätt av sig naken inför hans konst. Det har dock ännu inte skett under våra resor med SÅL.

De lokala guiderna på Eremitaget i Sankt Petersburg ville bara visa de kejsrerliga praktsalarna och vi måste tjata oss till att få se de fantastiska mästerverken av Matisse och Picasso som finns undagömda högst upp i museet.

Här följer favoriterna bland mina konst- och naturupplevelser:

- **Äldre konst:** Pradomuseet i Madrid, med verk av Bosch och Goya.
- **Modern konst:** Bästa samlingarna har Museum of Modern Art i New York och Norton Simon Museum i Los Angeles, USA.
- **Skulptur:** Brâncușis ateljé i Paris.
- **Offentlig skulptur:** Anish Kapoor's "Moln" i Chicago.
- **Samtidskonst:** Konstutställningen documenta i Kassel, som pågår under 100 dagar vart 5:e år – senaste gången var 2012. Den en gång sönderbombade staden är nu grön och vacker tack vare Joseph Beuys "Aktion 7 000 ekar".

Under mina 10 år som ansvarig för SÅL- resorna hörde vi 47 operor, med bland annat de underbara sopranerna Anna Netrebko och Natalie Dessay, men den mest udda och oförglömliga musikupplevelsen fick vi när vi sommaren 2004 var med om Junseleveckan veckan, som då för 35:e gången arrangerades av kollegan P-G Bergfors. Från små stugor i byn samlades vi för att under förmiddagarna höra föredrag om tjeckisk musik av P-G. Han höll en sammanfattning i lokalradion och vi fick under eftermiddagarna höra solister spela kammarmusik. Kvällarna fylldes helt av konserter med musik från Böhmen eller Tjeckien.

Naturupplevelser har vi fått på många håll, till exempel i Schweiz, på Madeira och Sicilien. Den bästa var en resa till Lofoten. När vi åkte på fågelsafari fick vi se en havs- örn fånga fisk. Trollfjorden i juni månad när solen aldrig går ner är tillsammans med Österlen det vackraste jag sett på jorden.

Det bästa rådet är ändå alltid: Gå och se på originalen! Att betrakta konst är att förnimma en del av evigheten! Jag lever gott på minnen av mina resor som förlängt mitt liv och gett mig många goda vänner! Jag har nu börjat fundera på vad en god vän i Åhus har sagt till mig: "Varför resa bort när du är framme?"

Min far skrev en gång: "Tiden går – vi måste lunka med så gott vi kan tills vi når graven, sedan är vi ett minne blott. Må det bli gott!"

Min slutförvaringsplats har jag tänkt ska bli familjegraven på Tryde.

*Torsten Torstensson (1901-1974),
Vid kyrkogårdsmuren, 1954.
Tillhör Tomelilla Konstsamling*